

Становище

по конкурс за заемане на академичната длъжност професор по специалност 2.1. *Филология*, научна специалност *Български език*, съгласно обявата в ДВ No 22 от 15.03.2019 г. с кандидат: доц. д-р Ивона Велчева Карачорова, Секция за история на българския език, Институт за български език, БАН.

Рецензент: доц. д-р Ваня Ангелова Мичева, Секция за история на българския език, Институт за български език, БАН

Представените от Ивона Карачорова материали за участие в конкурса отговарят на количествените показатели на изискванията на ИБЕ – БАН за заемане на академичната длъжност „професор” – 1 монография, 2 студии, 50 статии, 61 цитирания. Те напълно съответстват и на минималните изисквания в ЗРАСРБ. Бих искала да се спра по-подробно на основните научни области в работата на кандидатката и на приносите ѝ в разработването на важни палеославистични въпроси.

В работата си върху историята на псалтирния текст Ивона Карачорова посвещава време и усилия за проучването и на четирите редакции на псалтира, което придава цялостност на научните ѝ занимания. В монографията си „Към въпроса за Кирило-Методиевия старобългарски превод на Псалтира” (Карачорова 1989) тя анализира първата, архаична Кирило-Методиева редакция на псалтира. Материалът е от глаголическия Синайски псалтир. Чрез детайлно проучване на лексиката на паметника, както и на отношението старобългарски текст – гръцки оригинал Карачорова успява да докаже старобългарския характер на езика и да осветли много значими особености на превода (като например разнообразните начини за предаване на гръцкия инфинитив и гръцките конструкции за притежание в старобългарския текст). Така този труд става основополагащ в палеославистиката и се цитира и досега от всички специалисти в областта на историята на славянския псалтир.

Лексиката на най-стария представител на втората редакция, Чудовския псалтир от XI в., изследва Ивона Карачорова, като отделя 50 лексикални различия в този препис, които сравнява с преславски текстове и така доказва преславския характер на замените (Карачорова 1984). В по-нататъшните си занимания специалистката открива още три преписа на Теодоритовия псалтир извън известните на В. Погорелов руски преписи. Това са два преписа от библиотеката на манастира Хилендар - № 116 и 117 и един от библиотеката на Сръбската православна патриаршия – ръкопис № 90. Текстологичната обработка на лексикалните различия от ръкопис ГИМ, Хлуд. 46 в сравнение със Синайския псалтир очертава няколко важни особености в редакцията на

псалтирния текст, която се е извършила едновременно с превода на тълкованията на Теодорит Кирски. Ивона Карачорова последователно и пълно представя резултатите от преславската редакция при създаването на псалтира с тълкования (Карачорова 2012).

Много от разработките на И. Карачорова засягат конкретни паметници – Томичовия псалтир (Джурова, Карачорова 1989), Радомировия псалтир (Карачорова 1999, 2001); а също и отделни въпроси – като предисловието към Псалтира (Карачорова 2001, 2006), избраните псалми на Никифор Влемид (Карачорова 2001), молитвата след псалтира (Карачорова 2001). Обобщаващ характер имат нейните енциклопедични статии за псалтира в „Старобългарска литература. Енциклопедичен речник“ и в „Кирило-Методиевска енциклопедия“, том трети. Успешно е и нейното участие в руската „Православная энциклопедия“.

Трудът на доц. Ивона Карачорова **„Боянски псалтир – среднобългарски паметник от XIII в.“** се представя като хабилитационен труд за заемане на академичната длъжност „професор“. В него авторката проучва и издава нов псалтирен текст, почти непроучен досега. В резултат на детайлното и прецизно изработено описание и анализ на особеностите на паметника авторката стига до особено съществен извод: **като текст Боянският псалтир принадлежи към архаичната (първоначалната) редакция на славянския Псалтир, по-точно влиза в група псалтири от XIII в. в рамките на тази редакция, която се обособява със собствени различия.** Освен Боянският псалтир в нея влизат Болонски, Григоровичов, Радомиров, Синайски сръбски №8. Количеството и характерът на разликите между ръкописите в тази група свидетелстват за локално поправяне на текста.

Важно е да се подчертае, че според авторката кодикологичният и палеографски анализ на Боянския псалтир насочва към вече установената датировка – втората половина на XIII в. Тя се потвърждава от характера на писмото, от палеографското начертание на отделни букви, от репертоара на лигатурите, от архаичния стил на украсата.

Анализът на езиковите особености на ръкописа обхваща някои характерни морфологични явления в областта на именната и глаголната система, както и лексикални наблюдения върху тропарите и молитвите по катизми. Според мен безспорно най-приносната част на изследването е тази, в която се определя към коя редакция на псалтирния текст принадлежи Боянският псалтир, като се правят съпоставки с 18 псалтира. Установява се принадлежността на ръкописа към група псалтири от XIII в. Поради огромния брой псалтирни преписи може да се предположи, че освен общ, поправен по архаичния текст протограф, в цялата пъстрота, която представят псалтирите от XIII в., са отразени локални варианти, случайни промени, грешки, частични поправки, а може би и промени, предизвикани от изискванията на ритмиката в богослуженията. Тази част завършва със значителни изводи за историята на псалтира в южнославянската и руската книжнина. Изследването и изданието на Боянския псалтир са изработени на изключително високо професионално равнище и имат всички качества на професорски

хабилитационен труд. Тази монография е пореден успех на авторката в областта на старобългаристиката, текстологията и историята на езика и книжнината.

Доц. Ивона Карачорова участва във фундаментални проекти на Секцията за история на българския език в Института за български език. На първо място в изработването на „Старобългарски речник”, том 1. и 2. и в написването на Допълнение към втория том, в което с методите на модерната лексикография бе обработен материалът от новооткритите паметници от старобългарския период. Друг важен проект на Секцията за история на българския език в Института за български език, на който доц. Ивона Карачорова е ръководител и редактор, е „Речник на произведенията на Патриарх Евтимий”. Тя е ръководител и на проекта „Електронно издание на оригиналните произведения на Патриарх Евтимий и лексикографски проучвания върху текстовете”, завършил през 2017 г. И. Карачорова участва и в няколко международни проекта с Институт славяноведения в Москва, които успешно завършват с авторски студии. Тя е част от авторитетен колектив от учени в проект на Кирило-Методиевия научен център за издаване на три ръкописа от времето на цар Иван-Александър. Важно е да се изтъкне и нейното участие в три проекта на Факултета по славянски филологии в СУ „Св. Кл. Охридски” съвместно с Института за български език, които издигат историческата лексикография на равнището на съвременните компютърни науки: Компютърни и интерактивни средства за исторически езиковедски изследвания, BG051PO001-3.3-04-0011; Информатика, граматика, лексикография, BG051PO001-3.3.06-0024; Интегриране на нови практики и знания в обучението по компютърна лингвистика, BG051PO001-3.3.06-0022/19.03.2012, финансирани от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” на Европейския социален фонд на Европейския съюз.

Доц. И. Карачорова освен учен с голям опит е и дългогодишен преподавател в ПУ „Паисий Хилендарски” по дисциплините *Старобългарски език* и *История на българския език* на филолози и дисциплината *Църковнославянски език* на богослови. Тя преподава също *Славянските преводи на старозаветните книги* в проекта e-Medievalia към СУ „Св. Кл. Охридски”.

Доц. д-р Ивона Карачорова напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ за заемането на академичната длъжност „професор”. Оценявам положително научната продукция и цялостната дейност на кандидатката и като член на НЖ убедено подкрепям предложението за избор на доц. д-р Ивона Карачорова на академичната длъжност „професор” по специалност 2.1. *Филология*, научна специалност *Български език*.

5. 07. 2019

Изготвила: доц. д-р Ваня Мичева